

Két Magyarország vízügyi Kvassay Jenő és Sajó Elemér munkásságának tükrében

Hungarian water management in the Pre and Post Trianon period in the light of the Contributions of Jenő Kvassay and Elemér Sajó

FEJÉR László okl. mérnök, c. egyetemi docens

a Magyar Mérnöki Kamara (MMK) Történeti Bizottságának elnöke

fejerla@gmail.com

ALBERT Gábor történész

Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kar, tudományos főmunkatárs,

albert.gabor@szte.hu

Abstract

The relevance of this topic lies not only in the anniversaries marking the birth of Jenő Kvassay 175 years ago and his nephew, Elemér Sajó, 150 years ago, but also in the fact that both served as key figures in the governance of Hungary's water management. Kvassay held this responsibility during the Dual Monarchy era, while Sajó did so in the post-Trianon period. Although Kvassay led the field for several decades and Sajó for only a few years, both are recognized by the historiography of Hungarian water management as influential, program-setting leaders—comparable, for instance, to Imre Dégen, the prominent water management official of the socialist period. The demands placed on water management by the economic and political conditions of these two distinct Hungarian states were shaped not only by the territorial consequences of World War I but also by the decades that separated the work of these two engineers.

Keywords: water management engineers, economic history of Hungary, history of water management

Kivonat

A téma megvilágítása nemcsak azért fontos, mert Kvassay Jenő 175 évvel, unokaöccse, Sajó Elemér pedig 150 évvel ezelőtt született, hanem azért is, mert mindketten Magyarország vízügyeinek felelős irányítói voltak, ráadásul egyikük a dualista korszakban, a másik pedig a Trianon utáni időszakban. Igaz, Kvassay évtizedeken keresztül, Sajó pedig csak néhány évig, de a vízügyi történetírás mindkettőjüket meghatározó, programalkotó vezetőként tartja számon, csakúgy, mint például a szocializmus korának vízügyi főnökét, Dégen Imrét. A kétféle Magyarország gazdasági-politikai viszonyainak a vízügyekkel kapcsolatos igényeit nem csupán az első világháború területi következményei, hanem a két mérnök munkássága között eltelt évtizedek is meghatározták.

Kulcsszavak: vízügyi mérnökök, Magyarország gazdaságtörténete, vízügyi történelem

1. KVASSAY JENŐ (1850-1919) ÉS A DUALISTA MAGYARORSZÁG VÍZGAZDASÁGI¹ HELYZETE

A királyi Magyarországon az átfogó vízimunkák lényegében 1846-ban, a Tisza és mellékfolyóinak szabályozásával indultak meg. Vásárhelyi Pál dolgozta ki a folyó szabályozási koncepcióját (1846), amely a Tisza túlfejlett kanyarainak átvágásával az árvizek gyorsabb levezetését (és a hajóút lerövidítését) célozta, s az árvizek elleni védelmet szolgáló töltéseket pedig a folyótól nem nagy távolságra javasolta megépíteni. Nem kitérve a szabályozások műszaki tartalmára, annyit mindenképpen meg kell jegyezni, hogy az ármentesítő töltések megépítésének költségeit az ármentesítésből hasznot remélő ártéri területek földbirtokosai állták, míg a folyó medrének rendezését – így a mederátmentszéseket is – az állam költségén végezték el. [1] A kétféle műszaki munkát természetesen egymással összhangban kellett (vagy egyes esetekben kellett volna) elvégezni. Ezért amikor a „folyószabályozásról” beszélünk, akkor általánosságban nem választjuk szét a mederszabályozást és az ármentesítést. Folyóvizek, vízfolyások persze többfélék lehetnek, az állami kötelezettség csak a hajózható/tutajozható folyók medrére terjedt ki, míg az ármentesítést a vízrajzilag lehatárolható terület, az „öblözet” birtokosai által megalakított szervezet, a „társulat” végezte el az érintettek költségén. Jellemző módon társulat szervezését csak ott lehetett megoldani, ahol nagy kiterjedésű sík árterek léteztek, s így lehetőség nyílt a töltésepítések tetemes költségeit előteremteni, míg a szűkebb völgyekben, ahol az áradások viszonylag kisebb területeket veszélyeztettek előntéssel, ott a társulati mozgalom nem sok eredményt ért el. [3]

1. kép: Kvassey Jenő. Forrás: Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum archívuma

Tehát a Tisza és a Duna völgyében sorra alakultak a társulatok, amelyek lényegében az 1879. évi nagy szegedi árvíz – kisebb-nagyobb lendülettel – építették árvízvédelmi töltéseiket. Az árvízi katasztrófa után nagy volt a felzúdulás, sokan megkérdőjelezték a Tisza-szabályozást is. A kormány a helyzet tisztázására a külföldi kormányokhoz fordult, hogy elfogulatlan szakértőket küldjenek, mert a hazai mérnökség szakértelmében nem bíztak meg. [3]

Kvassey Jenő állami szolgálatba lépése is 1879-ben történt. A tehetséges fiatal gépészmérnököt még az évtized közepén a kormányzat nyugat-európai tanulmányútra küldte, hogy vizsgálja meg az ott folyó kulturmérnöki munkákat (talajjavításokat, vízlecsapolásokat, talajcsövezéseket, öntözéseket stb.) és tapasztalatait hasznosítsa idehaza. Mindezt azt követően, hogy 1875 nyarán megjelent a *Vizeinkről* c. könyve, amelyben leírta az azóta híressé vált, s napjainkban is sokat idézett mondatát, mely szerint: „...*utódaink útja és a mi eddigi utunk egymással homlokegyenest ellenkeznek: míg mi folyóink szabályozásával azok vizét gyorsan levezetni törekedünk, addig unokáink gátakkal fogják azokat torlasztani és az országban visszatartani. Lehetőleg sokat és nagy területeket öntözni – ez ama mód, amellyel mezőgazdaságunkat, népünknek és létünknek eme alapfeltételét, állandó virágzás és jólét fokára emeljük...*” [7] Azonban ennek a gondolatnak valóra váltására még nem érett meg az idő. Nem véletlen, hogy Kvassey is az unokák feladatáról beszélt.

A 19. század második felét a magyarországi mezőgazdaság átmeneti korszakának tekinthetjük. Átmenet az extenzív gazdálkodásból az intenzív módszerek alkalmazása felé. Ez az átmenet nagyon nehéz és ellentmondásos volt. Nem is lehetett ez másként, mivel amíg az extenzív gazdálkodásnak tartalékai voltak, addig a magyar gazdának nemigen akaródzott az új és ismeretlen felé elindulni. Sok minden hiányzott, ami az

1 Szándékosan használjuk a „vízgazdaság” kifejezést, mert „vízgazdálkodás”-ról egészen az 1950-es évek tervgazdálkodási időszakáig nem beszélhetünk, ugyanis gazdálkodni csak azokkal a javakkal tudunk, amiknek legalább a mennyiségi adatait ismerjük, s a felszíni és felszín alatti vízkészletek tekintetében a szocializmus korszakáig csak hézagosan álltak rendelkezésre adatok. Persze tudjuk, hogy a vízkészletek – térben és időben – állandóan változnak, hiszen a természet által nyújtott javakról van szó, mégis a szocializmus korszakában indult meg e készletek hozzávetőleges felmérése.

új módszereket életképessé tehetette volna. Legfőképpen nem alakultak ki azok a fogyasztási szokások és értékesítési feltételek, amelyek a mindenkori fejlődés motorjaivá válhattak volna. [5]

A már említett külföldi vízépítési szakértők az 1879-es szegedi katasztrófa kapcsán a Tisza-szabályozás főbb hibájának az állami és a társulati munkák helyenkénti összehangolatlanságát és az ezt kiváltó vízjogi törvény hiányát tartották. S valóban, a vízimunkákra fordítható állami költségvetés nem mindig volt tekintettel az érdekelt birtokosok ármentesítési igényeire, s nem voltak használható jogszabályok sem a kialakult helyzetek rendezésére. Ráadásul egy új probléma is jelentkezett a már gátak közé szorított folyó mentén: a belvíz. A szabályozások előtt a belvíz ismeretlen fogalom volt. A nagy területekre kiömlő áradások visszavonuláskor kisebb-nagyobb vízfoltokat hagytak a földeken, amiket a birtokos az árvíz természetes velejárójának tartott, s ha útjában volt, gondoskodott róla, hogy a víz gravitációsan visszafolyjon a mederbe. A töltések megépülésekor viszont erre már nem volt lehetősége. [3]

Amikor Kvassay a földművelési minisztériumban állami szolgálatba lépett, fő feladata a hazai kultúrmérnöki szolgálat létrehozása és fejlesztése volt. A kultúrmérnöki intézmény megteremtésekor különös figyelmet fordított arra, hogy képzett kultúrmérnökök segítsék a munkáját. A kultúrmérnökök műegyetemi végzettséggel és mezőgazdasági ismeretekkel rendelkeztek. Ezért a mérnöki diploma megszerzése után a kultúrmérnökök előbb a Nagyvárad, majd a Magyaróvári Gazdasági Akadémián gazdasági tanfolyami végzettséget is szereztek. [2] Kvassay átgondolt képzési koncepcióját jelzi a kultúrmérnökök munkáját segítő rétmesteri (később vízmesteri) intézmény létrehozása is. Képzésük megszervezésére gyakorlatilag a kultúrmérnöki intézménnyel egyidőben, kezdetben a Kassai Gazdasági Tanintézet szervezeti keretein belül került sor. A vízmesterek képzését később a vízügyi szolgálat saját feladatának tekintette. [2] Kassán többségében kultúrmérnökök oktattak. A Kvassay Jenő által létrehozott kassai vízmesteriskolára még a ma élő idősebb mérnökgeneráció is nosztalgiával tekint vissza, hiszen az 1960-as évek vízügyi szakközépiskolái az egykori vízmesterek fortélyainak átörökítését is nagyon fontos feladatuknak tekintették. Kvassay a vízszabályozási ügyekkel nem nagyon foglalkozott, a kultúrmérnökség szolgáltatásait elsősorban nem a társulatokban érdekelték, hanem inkább a felvidéki birtokosok vették igénybe. Kvassay vezetése alatt hamarosan megalakultak a kerületi hivatalok, amelyeknek száma – a növekvő feladatokkal együtt – gyorsan szaporodott.² Rövid tíz esztendő alatt feladatkörükbe vonták a fentebb említetteken túl a halászat, a közegészségügyi mérnöki szolgálat (a vízellátás, csatornázás, szennyvíztisztítás) ügyeit is [2].

Egyre sürgetőbbé vált az egységes jogi szabályozás, mert a különböző törvények gyakorta nem voltak összhangban egymással, ami megnehezítette a hivatali ügyintézkedést is. Az egységes alapelvek és a hozzájuk kötődő szakmai megoldások kidolgozását Kvassay Jenőre bízta, aki a külföldi jogi szabályozások hazai viszonyok közé ültetését elvégezte. Vízjogi törvénytervezetét aztán a jogászok ízekre szedték, de a szakmai alapelveket nem vitatták. Ilyen körülmények között jött létre az 1885. évi XXIII. törvény, amely – persze a fejlődés által megkövetelt többszöri módosításokkal – lényegében egészen 1964-ig érvényben maradt [5].

Legalább ennyire fontos volt az intézményesülés kérdése is. 1889-től a kultúrmérnöki és folyammérnöki hivatalokat a földművelési tárcához rendelték. Ez volt az első lépés a vízügyi szolgálat egy tárca felügyelete alatt való működtetésének. Az intézményesítés további lépését jelentette az Országos M. Vízépítészeti Hivatal létrehozása, melynek vezetésével 1891-ben Kvassay Jenőt bízta meg. Kvassay Jenő programjának óhatatlanul része lett a hazai folyószabályozási feladatok „rendbetétele”, de nem feledkezhetett meg a vizek kártételei elleni védekezés mellett a vízhasználatok iránt egyre fokozódó igényekről sem.

A nagyobb hazai folyók szabályozása (s ezzel együtt hatalmas termőföldek ármentesítése) – minden műszaki és szervezeti hiba ellenére – ekkor már jelentősen előrehaladott állapotban volt, s egyre inkább előtérbe került a kérdés, mit lehet/kell tenni a már mentesített földekkel, miként lehet azok termőerejét a legjobban hasznosítani. Ez a korszak egyébként a hazai mezőgazdaság szerkezetváltásának is jelentős állomása volt, s a tudományos haladás az okszerű gazdálkodás térnyerését tette lehetővé. A vízszabályozások tekintetében Kvassay azt vizsgálta, miként lehet a már kialakított árvédelmi és folyószabályozási rendszert a legújabb tudományos ismeretek felhasználásával az ország gazdasági teherbíró képességét is figyelembe véve – továbbfejleszteni. Tehát Kvassay elfogadta az addig kialakított szabályozási rendszert, s működésének

² Horvátországot leszámítva az akkori területen, 1886-ban már 8 kerületi hivatal működött.

középpontjába a társulati és állami munkálatok összhangjának megteremtését, ill. a folytatás és befejezés tekintetében pedig a legkorszerűbb folyószabályozási elvek alkalmazását helyezte.

Az 1880-1890-es években kezdett oldódni az az erős kötelék, amely a hazai vizekkel kapcsolatos mindennemű beavatkozást a mezőgazdasági igények kielégítéséhez kötött. A vízszabályozások vonatkozásában új tudományos ismeretek terjedtek el. Ezek a vízjárással, hordalékmozgással összefüggésben friss megoldásokat ajánlottak a gyakorlat számára. Előtérbe kerültek a kisvízfolyások kérdései, a vízgyűjtőkön lezajló hidrológiai folyamatok is. A kormányzat kellő politikai támogatást megszerezve 1886-ban létrehozta a vízrajzi szolgálatot, amelynek elsőrendű feladatává tette a hazai vizek járására vonatkozó hidrológiai adatok gyűjtését és rendszerezését, valamint azt, hogy adjon használható képet a Tisza-szabályozás addigi munkálatai során bekövetkezett vízrajzi változásokról. [5]. Már csak azért is, hogy az 1846-os mérési adatokhoz képest történt mederváltozásokból levonható következtetések a további tervek elkészítéséhez nélkülözhetetlenek voltak. Ami az állami vízimunkákra fordítható költségek évről-évre történő „csepegtetését” illeti, Kvassay már ekkor szóva tette, hogy folyamatos munkát ilyen körülmények között nehéz sikeressé tenni. És ebben az egy dologban sikerült neki olyan helyzetet megalapoznia, amelyet az utódai közül senkinek sem. El tudta érni a kormányzatnál, s befolyásos politikus képviselőknél, hogy 1895-ben – a Közép-Duna szabályozása érdekében – olyan törvényt fogadjanak el, amely 12 évre összesen 51 millió Ft-ot engedélyezett felhasználni úgy, hogy a keretösszegeken belüli éves felhasználás a munkák ütemétől függjön. Amikor letelt a 12 esztendő, értékelték a megoldás hatékonyságát, s 1908-ban a kedvező tapasztalatok alapján egy újabb, immár 20 évre szóló törvényt fogadott el az Országgyűlés, amely biztosította a vízi utak fejlesztését és a vízmosások megkötésére szolgáló beruházási program végrehajtását [4].

A víziutak fejlesztését indokolta, hogy a Nyugat felé irányuló magyar gabonaexport a század vége felé hátrányba került az USA-ból és az Ukrajnából származó terményekkel szemben. A hazai gabonát terhelő szállítási költségek csökkentését elsősorban a vasútnál olcsóbb vízi szállítás elősegítésében látták elérhetőnek. Nem mellékesen az is a politikusok hajlandóságát növelte, hogy a szomszédos Ausztriában már elkészültek a víziút fejlesztési tervek, s ott már javában hozzáláttak a program végrehajtásához.

Ami a vízmosások megkötésére és a nem állami rendelkezésű vízfolyások szabályozására vonatkozó feladatok napirendre tűzését illeti, Kvassayék kitartó „lobbizásának” eredményeképpen a döntéshozók számára is nyilvánvalóvá vált, hogy a Tisza és a Duna, valamint mellékfolyóik szabályozása nem lehet eredményes, ha a forrásvidékeken nem rendezik a vizek szabályozott lefolyását. Itt a kis árterület miatt szóba sem jöhetett a társulatok szervezése, tehát csak az állam szerepvállalásával lehetett ezt a nagyszabású munkát elvégezni. A programban az erdélyi térség vizei is szerepeltek, azonban a megkezdett munkákat az első világháború megtörte, s a program a trianoni Magyarország területére szűkítve, és ugyancsak akadozva folytatódott lényegesen gyengébb pénzügyi feltételek mellett, mint azt 1908-ban eltervezték.

2. SAJÓ ELEMÉR (1875-1934) ÉS A TRIANONI MAGYARORSZÁG VÍZGAZDASÁGI POLITIKÁJA

Jóllehet Sajó Elemér csak négy éven át, 1930-34 között volt a hazai vízügyi szolgálat vezetője (avagy hivatalosan a Földművelésügyi Minisztérium XI. főosztályának főnöke), vízügyi programja mégis meghatározóvá vált saját korában és a későbbiek során is.

Az 1920-as évek a vízügyi szolgálat hosszú történetének egyik hullámvölgyét jelentették. A vizsgált korszak vízgazdaság-és öntözéstörténeti szempontból felívelő, de egyben kihívással terhelt időszaknak is tekinthető, hiszen Trianont követően Magyarország vízrajzi helyzete is megváltozott, és a hazai hatalmi elitnek az utódállamok megváltozott vízügyi politikájával is számolnia kellett. [6] A történelmi Magyarország térségi viszonyaihoz szokott gondolkodásról nemcsak a politikusoknak, hanem vízmérnökeinknek is át kellett térniük az alvízi ország kiszolgáltatottságaihoz való alkalmazkodásra. A veszített háború utáni gazdasági senyvedés a vizek dolgában nem tett lehetővé semmilyen céltudatos infrastrukturális beruházást. A kor a gyors megtérüléssel kecsegtető, de a

2. kép: Sajó Elemér. Forrás: Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum archívuma

távolabbi jövővel nem mindig számotvető (így nem egy esetben a későbbiekben kifejezetten károkat okozó) befektetéseknek (mint pl. a Kis-Balaton lecsapolása) kedvezett.

Az immár tradíciókkal és eredményekkel is büszkélkedő ármentesítő és belvízlevezető társulati mozgalom szintén több sebből vérzett. Nemcsak a gazdasági nehézségekkel kellett megküzdeniük, hanem az új államhatárok okozta szétszakítottsággal, osztozkodással stb. is. Az ár- és belvizeknek kitett ország újra kellett gondolja védekezési stratégiáját, meglévő műszaki rendszerének átfarmálását. A társulatok mindezt csak az állam messzemenő segítségével végezheték el, ám az államkassza többnyire üres volt.

Más tekintetben is újra kellett gondolni a kialakult helyzetet. Míg a történelmi Magyarország esetében a kialakult ipari és mezőgazdasági termelési szerkezet és kereskedelmi kapcsolatok az ország normális gazdasági fejlődését alapozták meg, addig a háború után megszűntek a védővámok, s az egykor jól fizető csehországi és ausztriai piacokon korábban nem ismert konkurenciaharcot kellett vívni. A Felvidék, Kárpátalja és Erdély ipari nyersanyagaitól a feldolgozó nagyüzemek elestek, s számos iparág elveszítette hagyományos nyersanyagbázisát. A megváltozott gazdasági viszonyok között az ipari behozatal ellenértékét a mezőgazdasági kivitel fokozásával lehetett csak előteremteni. Mindez hozzájárult az Alföld gazdasági felértékelődéséhez, ami a vízügyek terén – főleg az 1930-as évek közepétől – a Tisza és a Körösök felé irányuló fokozott figyelmet jelentette. Előtérbe került a vízben szegény tiszántúli és Körös-völgyi területek öntözésének kérdése, és a magyar mezőgazdaság termékeinek szállításában pedig újra nagy szerepet szántak a víziutak kiépítésének.

A megváltozott területi viszonyok egy korábban kevésbé szem előtt lévő probléma megszületéséhez is hozzájárultak. Addig a történelmi Magyarország a nemzetközi vízjogi kapcsolatokban nem igazán volt érdekelt. Vízfolyások az ország területére csaknem kizárólag Ausztriából érkeztek. A Monarchiában a vízügyi kapcsolatok beleilleszkedtek e két ország együttműködésének rendszerébe, tehát nem volt szükség külön kétoldalú egyezményekre. Gyakorlatilag egyedül Romániával állott fenn egy 1888-ban kötött megállapodás, amely kimondta, hogy „*az olyan vízimunkák, melyek által a vizek természetes folyamának más irány adatnék, vagy a vízerő felhasználására szolgálnának, nem állíthatók fel anélkül, hogy megelőzően a szomszédos ország kormányának beleegyezése ki ne eszközöltessék.*” [8] Az új helyzet ezt a korábbi állapotot felülírta és Magyarország számára az árvédelmi biztonság kérdése megszűnt magyar belügy lenni. A húszas években megjelent a „trianoni gát” fogalma, amely főleg a keleti országrészben a határ túloldalán keletkező gátszakadások kiömlő vizét volt hivatott a magyar oldalon feltartóztatni. Ennek a rendszernek kiépítése az ármentesítő társulatok számára korábban nem tervezett feladatot jelentett, s ebben a helyzetben csak az állam anyagi kedvezményeire számíhattak.

A vízkárelhárítási problémákkal kapcsolatban tudni kell, hogy az árvédekezés a történelmi Magyarországon működő társulati láncolat esetében sem volt katasztrófamentes, de az új viszonyok között – főleg az Alföld vidéke – nagymértékben ki volt szolgáltatva az utódállamok vízügyeket komolyan vevő, vagy azt éppen elhanyagoló magatartásának.

Sajó Elemér a helyzet alapos megismerése után készítette el a vízgazdálkodási kerettervek "ösét", amelynek az *"Emlékirat vizeink fokozottabb kihasználása és újabb vízügyi politikánk megállapítása tárgyában"* (1931) címet adta. [9] Programjában felölelte a mezőgazdaság, a közlekedés és az iparfejlesztés minden időszerű és döntő kérdését, ill. azok vízügyi teendőit. E munkáját még hivatali beosztásának elfoglalása előtt házilag sokszorosításban közkézre bocsátotta, hogy az észrevételeknek megfelelően kiegészíthesse, ill. a szolgálat vezető munkatársaival elfogadtassa.³

Sajó megítélése szerint a hazai vízimunkák vonatkozásában az ármentesítés lényegében befejezettnek tekinthető., s ahol még hiányosságok vannak, azok bepótlása a társulatok és az érdekeltek feladata. Az államnak csak ott kell beavatkoznia, ahol a határok által szétvágtott társulatok nem képesek önerőből megbirkózni a tennivalókkal. Sajó Elemér a jövő fő feladatnak az alföldi öntözések és a víziutak kiépítését tekintette. [4]

3 Az „Emlékirat” 1930 tavaszán készült és azt a földművelésügyi minisztérium Vízügyi Kistanácsa június 20-án tartott ülésében tárgyalta és tett javaslatot a miniszternek a vízimunkálatok általános programjaként történő elfogadására. Az elfogadott anyag a következő évben jelent meg a szolgálat folyóratában.

Mindezek végrehajtásánál nagyon fontosnak tartotta, hogy csak a társadalom, az érdekeltek egyetértésével fogjanak hozzá a megvalósításhoz. A gazdasági hátteret rugalmas kerettörvények biztosítsák, a munkák kivitelezésénél a munkanélküliek foglalkoztatására is legyenek tekintettel!

Sajó azzal a meggyőződéssel fogott hozzá programjának megvalósításához, hogy minden hullámvölgyet felemelkedés követ, s a nehéz időszakban szellemi síkon készítette fel a vízmérnöki kart a jövő feladatainak ellátására. A Vízrajzi Intézetben belül tervező csoportot szervezett, hogy a remélt fellendülés felkészülten érje a vízügyi szolgálatot, s az újabb vízimunkák tervei mielőbb az ország vezetőinek rendelkezésére álljanak. További intézkedéseként újraindította és megerősítette a szolgálat – akkor már közel ötven esztendő – nagy múltú tudományos folyóiratát, a Vízügyi Közleményeket, az öntözésről, a szikes talajok megjavításáról és a halászat helyzetéről pedig vaskos kötetek sorát jelentette meg. [4].

3. ÖSSZEGZÉS

Az 1919-ben elhunyt Kvassay Jenő életműve rendkívül sokoldalú. Ebből most mindössze néhány területet sikerült érinteni. Az általa kialakított és képviselt vízügyi politika meghatározta az 1920 (Trianon) előtti Magyarország vízgazdaságát. Nagyon lényeges hangsúlyozni az említett dátumot, hiszen addig, a klasszikus vízrajzi egységet megvalósító történelmi Magyarország valamennyi felmerülő vízszabályozási, víziközkedési kérdést „birtokon belül” tudott elintézni.

A háborút követő időszakban azután az „alvízi” létből fakadó valamennyi keserv a vízkároknak kitett birtokosok és gazdák nyakába szakadt, s mindez új feladatokat rótt a politikusokra és mérnökökre is.

A Trianon utáni mérnökgeneráció kiemelkedő képviselője volt Sajó Elemér, aki még a történelmi Magyarország különböző állomáshelyein ismerkedett meg a fontosabb vízügyi feladatokkal. Sajó az ország gazdasági megerősödését szolgáló elképzeléseinek megvalósulását már nem érthette meg, néhány nappal 59. életének betöltése után Budapesten hunyt el [4].

A harmincas évek közepének eseményei viszont beigazolták Sajó jövőképét. Az Alföld öntözésének programját az 1937:XX. tc. indította el, amelynek megvalósításában Sajó közeli munkatársai Lampl Hugó, Trummer Árpád, Benedek József és társaik vettek részt. A programalkotás a hivatali intézményes háttér megteremtésével, a M. Kir. Országos Öntözésügyi Hivatal létrehozásával teljesedett ki. Sajó Elemér és munkatársai által kidolgozott tervek egy részét még a negyvenes évek első felében (Békésszentandrás Vízlépcső, tiszántúli öntözőrendszer), majd a szocialista korszak elején (Tisza-öki Vízlépcső, Keleti főcsatorna) valósították meg.

IRODALOM

- [1] Dóka K.: A vízügyi szolgálat szervezete és tevékenysége 1919–1985. Pro Aqua. Budapest, 2001.
- [2] Dóka K.: A vízimunkálatok irányítása és jelentősége az ország gazdasági életében (1772-1918). Mezőgazdasági Ügyvitelszervezési Iroda, Budapest, 1987.
- [3] Dunka S. – Fejér L. – Vágás I.: A veritékes honfoglalás. A Tisza-szabályozás története. MKVM. Budapest. 1996.
- [4] Fejér L. (szerk.): Vizeink Krónikája. VMLK, Budapest, 2001.
- [5] Fejér L.: Kvassay Jenő szerepe a magyar vízgazdálkodás történetében. Vízügyi Közlemények, Kvassay Jenő Emlékszáma, 2020.
- [6] Kosztolnyik K.: Kállay Miklós és az öntözésügy. Rubicon, 28. évf. 5. sz. 38-39. 2017.
- [7] Kvassay J.: Vizeinkről. Légrády testvérek kiadása, Budapest, 1875.
- [8] Prehoffer E.: A hazai határvízi és vízgyűjtő-gazdálkodási külkapcsolatok vízjogi és történeti áttekintése (1919–2003). Vízügyi Közlemények, 1-2. füzet, 2004.
- [9] Sajó E.: Emlékirat vizeink fokozottabb kihasználása és újabb vízügyi politikánk megállapítása tárgyában. Vízügyi Közlemények, 1. füzet. 1931.